

THE INTERNATIONAL KROON TIMES

Gepubliceerd in Parijs - Verantwoordelijke uitgever : Hans Arie Kroon 7de jaargang nr.43- 6 november 2007
13 Avenue du Docteur Gley – 75020 Parijs - Tel.00 33 6 11 32 40 85. Email: hanskroon22@hotmail.com

Speciaal nummer over Ter Aar

In het “Groene Hart van Zuid-Holland” op enkele kilometers ten oosten van de gemeente Woubrugge en ten noorden van de stad Alphen aan den Rijn, ligt het dorp Ter Aar. Het dorp had op 1 januari 2004 iets meer als negen duizend inwoners, die verspreid waren over vier woonkernen, vroeger onafhankelijke dorpen, te weten: Aardam, Korteraar, Papenveer en Langeraar.

De naam Ter Aar is verbonden met het door de gemeente lopend Aarkanaal. Dit was vroeger een zijtak van de Oude Rijn en heette toen “De Aar”. Het water scheidde de gemeente en aan de westelijke kant was de gemeente langer (Langeraar) dan aan de oostelijke kant (Korteraar). Verder komt de naam Papenveer voor.

De vierde kern heet in de volksmond Aardam en is te verklaren doordat er een dam in De Aar ontstond. De naam Aardam bestaat formeel niet meer want deze kern heeft de naam Ter Aar gekregen.

Ter Aar - het Aarkanaal en de Aardamsebrug

Het gemeentewapen van Ter Aar

Op de website van Ter Aar komt u steeds een “vosje” tegen. Dit is sinds december 2000 het logo van de gemeente Ter Aar. Dit logo was het wapen van het geslacht van Aersen, Beijeren en Voshol .Dit “vosje” is afkomstig uit het wapen van Ter Aar, dat zijn oorsprong vindt in het baljuwschap Voshol uit ca. 1285. De vier losse lijnen staan voor de vier kernen waaruit de gemeente bestaat. De losse lijnen symboliseren ook het open karakter van onze gemeente. In het logo kun je ook de lintbebouwing herkennen die zo kenmerkend is voor Ter Aar.

In spreekwoorden en gezegden komt de vos er niet altijd even goed af. Denkt u maar aan de vos die passie preekt, en de vos die wel zijn haren verliest. . Aan de andere kant behaalt de vos in de fabel Van den vos Reinaerde telkens weer de overwinning op de gulzige wolf Isengrim. . In ons geval verbeeldt hij eigenzinnigheid en onafhankelijkheid, en staat hij symbool voor een kleine, slimme organisatie met een transparant karakter.

Het gemeentehuis van Ter Aar

De economie en het museum van Ter Aar

Vroeger voor de opheffing van de plaatselijke veiling op 6 november 1970 was de omgeving van Ter Aar een belangrijk tuinbouwgebied, het kweken van allerlei soorten bonen, augurken en andere groenten. Men is de laatste jaren op bloementeelt over gegaan, zoals bijvoorbeeld onze neef Frans Kroon (XIII-107), die rozenkweker in Ter Aar is. In januari 1971 werden de spullen van de veiling in het openbaar verkocht.

De herinnering van dit tuinbouwgeleden wordt levendig gehouden voor de jongere generaties die dat niet gekend hebben in het plaatselijke Historisch Museum, gelegen aan de Westkanaalweg 118, tegenover het sportcomplex "De Vlinder". Gevestigd in een voormalige provinciewerkplaats toont het al de elementen die Ter Aar in het verleden maakte wat het was: 'een stokkendorp'. Het museum wordt in stand gehouden door bestuurders en vrijwilligers van de Cultuur Historische Vereniging Ter Aar.

In de tuinbouwzaal van het museum kan men de veilingklok van de voormalige veiling bewonderen en andere dingen uit verleden tijden. Ter Aar had vroeger vier conserven fabrieken voor augurken en witte uitjes, de firma's Koeleman, Mank, Uyttewaal, en Van der Pijl.

In de botenzaal van het museum kan men twee roeiboten en een praam bewonderen, gemaakt door Ter Aarse botenbouwers. Typerend is de grote praam 'driekwartier', dat naast de veilingklok, het eerste pronkstuk van de museum collectie is. Destijds lag deze boot in een droge sloot te 'vergaan', tot dat in 1983 enkele dorpelingen besloten om dit fenomeen van de 'ondergang' te redden.

Op de bovenverdieping van het museum kan men verschillende artikel van historische aard vinden, zowel hand- als mechanisch gereedschap. Veel gebruiksvoorwerpen van in en rondom de tuinderij, een complete ingerichte boerderijkeuken, een trekkas, die ingericht is met grote attributen, zoals een werkbank, een tomatensorteermachine, een frees, cokeskachel, veilinglisten in diverse maten, plukmanden, enzovoort zijn hier tentoongesteld.

Onder de overdekte wagenloodsen pronken landbouwwerktuigen: hooischudders, ploegen, zaaimachines en sleepeggen, vroeger werden werktuigen allen door paarden getrokken.

Ter Aar - het Historisch Museum van Ter Aar – Westkanaalweg 118

Ter Aar - het Aarkanaal gezien in de richting van Papenveer

Ter Aar – het Aarkanaal gezien in de richting Alphen aan den Rijn

De Hervormde Kerk van Ter Aar

De Oude Kerk van Ter Aar en de klapbrug over de Ringsloot

Deze keer schenken wij aandacht aan een stukje Ter Aar, dat zeer, zeer oud is: de Hervormde kerk in de Kerkbuurt.

Onze (inmiddels vaste) tekenaar Patrick Bosman, die elke Vosholkroniek voorziet van plaatjes van ‘Oud Ter Aar’, brengt ons nu naar een gebied, waarvan wij nagenoeg zeker weten dat dit de oorsprong van de eerste bewoning van Ter Aar moet zijn. Uit diverse boeken, die daar ook aandacht hebben geschonken hebben wij voor de Voshollezer(es) een compilatie gemaakt.

Het ambacht Ter Aar, oudtijds Der Aar genoemd, wordt gescheiden door de veenrivier de Aar. Ten westen van deze rivier ligt Langeraar en ten oosten Korteraar. Ter Aar kreeg zijn bekendheid door de landbouw, het telen van erwten, peulen en bonen; de veenderijen, die vroeger daar gevonden werden waren nagenoeg uitgeput en voor het grootste gedeelte in drooggemaakt bouw- en weiland veranderd. Het ambacht van Ter Aar, maakte met Zwammerdam en Reeuwijk de Heerlijkheid der *Dorpen en Landen van Voshol*, die in bezit was van H.E.H.G., Heer Jonkheer, G.J. Beeldsnijder te Utrecht.

Wanneer stond hier ongeveer voor het eerst een kerk?

De eerste melding dat er die omgeving een kerk gestaan moet hebben komt uit het register van de leen- en rekenkamer van Holland, waarin staat vermeld dat Gerrit van der Aer een lening ontving van de hertog Albrecht van Beijeren *‘eene kercke ghelegen in den ambachte van der Aer in allen maniere alse zine ouders te houden plagthe’*. Deze belening vond plaats op *Donderdachs na Sinte Martyns-dach in den winter van ‘t jaar 1359*.

In het jaar 1566 werd er in de Kerkbuurt een kerk gebouwd. Deze kwam in plaats van die oude kerk, die volgens een oude steen, welke gevonden werd in de muur van de oude kerk, stamde uit het jaar 1501. De nieuwe kerk werd in Toscaanse stijl gebouwd en van de oude kerk is de bouwstijl niet bekend. Het gebouw kreeg in de lengte zes ramen, vier aan het brede voorstuk en twee aan het smallere achterstuk. Het altaar lag aan de oostkant. Op het kerkdak bevond zich een klein torentje met een klok. De ingang lag in de richting van Langer Aar. De bouw werd afgerond in 1568 en toen namen de katholieken de kerk in gebruik. De kerk was toegewijd aan de H. Maagd Maria en aan de Martelaar Adrianus. De Katholieken werden tijdens de Hervorming vervolgd en de kerk ging in 1589 naar hen over. De eerste predikant werd Henricus Reyneri.

De kerk staat, evenals de predikantswoning (gebouwd 1734) en het schoolhuis, in de droogmakerij van de Vierambachtspolder en zij is omringt door eene dijk, opdat hunne fundamenten door het wegloopen van het water niet zoude verzakken.

Ter Aar – de korenmolen “De Vlinder” en de Gereformeerde kerk aan de Aar

In de kerk was een priestergraf en om de kerk heen, en dat kunt u nog steeds zien, het kerkhof. Onlangs is daar zelfs een zerk neergelegd uit het jaar 1661, waarop te lezen valt, dat er ene Nn. Snaterse is begraven (geweest). De steen werd als ‘oud vuil’ in een sloot nabij de Ringsloot gevonden.

Het was, voor die tijd, toch wel een solide kerk, want pas na bijna 287 jaar, in het jaar 1838 ontdekte men dat de fundering, ondanks dat het kerkje hoog op de dijk gebouwd was toch ging verzakken, de muren van het kerkgebouw hielden noordoostwaarts, zodanig dat de noordelijke zijmuur buitenwaarts en de zuidelijke zijmuur binnenwaarts afweek. De hoofdingenieur van de Waterstaat meende dat deze afwijking was ontstaan, doordat de toren tegen de kerk begon te leunen. Hij stelde daarom voor de toren af te breken en zo de kerk te willen redden. Het kerkbestuur en burgemeester Casper Gerard Born waren van oordeel dat de houten funderingen waren vergaan als gevolg van de peilverlagingen van de droogmakerij, waarin de kerk stond. Er werd getwijfeld tussen vernieuwen of het afbreken en bouw van een nieuwe kerk. Besloten werd tot het laatste en nadat er genoeg geld bijeengehaald was, werd er in 1843 een begin gemaakt met de bouw van een nieuwe kerk.

Op 7 juni 1843 werd de eerste steen gelegd door de ambachtsheer van Ter Aar, mr. P.C.J. Hoogh. In 1823 was ook al getracht de oude kerk te redden, maar door financiële problemen is dit toen niet gelukt. Bij de bouw van de nieuwe kerk werd veel materiaal gebruikt van die oude kerk. De totale kosten kwamen op f 11.481,01. Deze kerk werd daarna verschillende keren vernieuwd en gerestaureerd.

In 1959 begon het dak te lekken en moest met spoed gerestaureerd worden. Maar weer waren de financiën een probleem. Het rijksbureau voor de Monumentenzorg bemiddelde en door middel van subsidies van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschap en de gemeente zelf, kon er aan de restauratie worden begonnen. Tijdens de restauratie kwam de fundering uit 1501 zichtbaar en werd door de heer J. Wesselius opgemeten en in kaart gebracht. De fundamente van de toren rustten op een raamwerk van eiken balken, waarvan de openingen waren vol geheid met lichte boomstammen en slieten. Op de hoeken rustte de fundering op een viertal palen. Het metselwerk was uitgevoerd in een zeldzame handvorm-Rijnsteen, bekend als: 'Rijswijkers'. De restauratie bestond uit drie fasen: de eerste bestond uit reparatie en restauratie van de toren met het dak; de tweede was het vernieuwen en bepleisteren van de muren en vloeren, het aanbrengen van nieuwe ramen, het verkleinen van de galerij en het restaureren van de preekstoel, de ouderlingen- en diakenbanken. Tijdens die tweede fase zijn de grafstenen uit de kerk verwijderd. De derde en tevens de laatste fase werd uitbesteed aan de firma de Raat; zij kregen de opdracht om een nieuwe consistorie te bouwen. De oude werd verkocht aan veehouder Willem van Woudenberg, op voorwaarde dat hij overging tot sloop van het gebouw tot aan het maaiveld. Bij de bouw van de consistoriekamer volgde een nieuwe verrassing. Bij graafwerkzaamheden vond men op 12 februari 1961 een tufstenen grafkist, zonder deksel, met daarin twee menselijke skeletten. De inhoud van deze kist was, na onderzoek door Dr. Huizinga van het Oudheidkundig Bodemonderzoek uit Wageningen, zo'n 800 jaar oud; deze mensen waren dus omstreeks 1150 begraven. De sarcofaag was samengesteld uit zes stukken tufsteen die op een vloertje van dunne, naast elkaar gelegen, stammetjes waren gelegd en op deze wijze de bodem van de grafkist vormden. De kist is door weersomstandigheden verloren gegaan.

De gerestaureerde kerk werd op 29 september 1961 in gebruik genomen. De restauratie werd verricht onder leiding van architect Piet van der Sterre uit Leiderdorp, verder werd het timmerwerk door de voornoemde firma de Raat en het metselwerk door de firma Hegeman uit Ter Aar uitgevoerd. De dakgoten en bebordingen moesten geheel vernieuwd worden en de leien werden vervangen, deze kwamen uit Port Madoc (Engeland).

Verder kwamen er nieuwe ramen in, er werd een nieuwe pleisterlaag aangebracht, de vloer werd vernieuwd en daarna vond men dat het meubilair dan ook maar aan vervanging toe was. Ook werd er een nieuw orgel met een eiken kast geplaatst. Geschatte totale kosten: f 100.000,-
Het werd dus iets meer!.

bronnen: Register van de leen- en leenkamer van Holland, Rijksarchief den Haag; Op pad langs Rijnlandse Dorpskerken; Een kijkje in de geschiedenis van Ter Aar; Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, 'van der Aa'.

tekening: Patrick Bosman

tekstuele bijdrage: Ardie en Leonard van Kessel

Bovenstaand artikel is voor het eerst gepubliceerd in de Vosholkroniek -1ste kwartaal 1999

Een uitgave van de Cultuurhistorische Vereniging Ter Aar.

Jeugdherinneringen van C. Visser uit Langeraar

Ja, die oude school in het tegenwoordige raadhuis! Wanneer je het kerkplein van de Langerse kant afkomt, had je aan de rechterzijde een sloot die doodliep tegen het plein en daar met een schutting afgesloten was. Boven de sloot waren enige privaten gebouwd waarvan de zittingen en openingen aangepast waren voor die kinderen die er gebruik van wensten te maken. De sloot was dus een echte stinksloot en het hele zaakje was maar weinig hygiënisch, maar daar lette men in mijn jeugd nog niet zo op. Op het tegenwoordige kerkplein, speelden we met kleine knekels, en soms viel er plotseling een kuil in het plein, als gevolg van een instortend oud graf. Alles wees erop, dat in oude tijden het kerkhof zich rond de gehele kerk had uitgestrekt. Maar niet om de kerk zoals we thans kennen. Die dateert uit het jaar 1843. Tevoren stond er een kerk die dateerde van 1566-1568, en die toen zij nog voor de RK eredienst werd gebruikt, gewijd was aan de H. Maagd en de Martelaar Adrianus.

Die kerk had een niet hoge toren met een achthoekige spits, en waarin een steen met het jaartal 1501 was gemetseld, welk jaar wijst op een nog vroegere kerk, waarvan evenwel niets bekend is. De RK bouwde kort na de reformatie hun kerk in Langerse, welke kerk tevens gewijd was aan de voornoemde heilige en die nu alweer tientallen jaren geleden vervangen werd door een grotere nieuwe. Het collectierecht, dat is het recht om een predikant te kiezen, was het Heerlijk Recht en kwam toe aan het geslacht van Aersen, Beijeren en Voshol, wiens familiewapen in oude tijden wel als gemeentewapen van Ter Aar werd gevoerd.

Langerse – Café Hoogendijk “Hengelsport”

Eerst in 1859 verkreeg de gemeente een eigen wapen met een blazoen, bestaande uit een verticaal gedeeld schild, het eerste deel van keel (rood) en het tweede van goud, waarop een klimmende vos van keel (rood). Wellicht herinnert die vos nog aan het geslacht van Aersen, Beijeren en Voshol. Onwillekeurig rijst dan de vraag waar vroeger het raadhuis geweest is voor het in de school werd gevestigd. Ik heb een sterk vermoeden, dat het in het eerste huis links van de kerkbuurt is geweest. Wellicht bevatte het hoogstens twee vertrekken, één voor de burgemeester en één voor de secretaris. Wanneer althans beide ambten tot één waren samengevoegd. Wat ik mij vrij stellig herinner, is dat er in dat huis, later bewoond door de familie Treur, bij de kleine brug over de Ringvaart om de Vierambachtspolder, een cachot was, welke bekend stond als de 'blauwe keuken' Waar die naam opsteunde weet ik niet. Dit cachot diende in hoofdzaak om dronken zwervers hun roes te laten uitslapen. Ook de chronisch dronken gemeentenaar kwam wel eens in dit cachot.

Het oudste huis, dat ik in Ter Aar heb gekend stond in Langeraar rechts van de weg en juist voor de grote brug. Destijds was het Huig van der Meer die het als boer bewoonde maar wier land in de Vierambachtspolder was gelegen. Van der Meer heeft het nimmer tot welvaart kunnen brengen maar beter werd dat toen van Vliet daar ging boeren. Maar die liet op een der akkers in de polder een nieuwe behuizing bouwen en het oude huis kwam leeg te staan en werd afgebroken. In de zijgevel langs de Leidsche Vaart stond een gevelsteen met het jaartal 1612, kennelijk het jaar waarin het oude huis werd gesticht. Tot welk doel is mij niet bekend en evenmin weet ik of er nog een afbeelding van bestaat. Ik vrees evenwel van niet.

Over het Café 'het Veer'

Toen enkele maanden geleden het café van Hans Bos moest worden afgebroken om plaats te maken voor een nieuwe brug over het Aarkanaal was er geen vergadergelegenheid meer om dit gedeelte van de gemeente. De heer Uijttewaal maakte kort daarna een plan aan de ingang van de Bloemenstraat, achter zijn huis, een nieuwe gelegenheid te bouwen. Maar bouwen is tegenwoordig een zaak van veel geduld. Daarom is het opmerkelijk, dat reeds nu het nieuwe kon worden geopend. Burgemeester B.J. Hogenboom, pas hersteld van een ziekte, verrichtte de openingsplechtigheid door de deur te openen voor een groot aantal genodigden. In zijn toespraak sprak de burgemeester er zijn verwondering over uit, dat de heer Uijttewaal in zo'n korte tijd dit plan tot werkelijkheid kon maken. Hieruit spreekt grote energie van de eigenaar. Het spreekwoord zegt: het moet uit de lengte of uit de breedte komen, aldus de burgemeester, welnu bij Bos kwam het uit de lengte, hier komt het uit de breedte. De naam 't Veer vond de burgemeester goed gekozen, omdat deze herinnert aan de geschiedenis van dit dorpsdeel. De heer Th.A. Hijdra sprak namens de sportverenigingen een woord van felicitatie, omdat men nu weer een onderkomen heeft in deze buurt. In 1887 begon iemand van het geslacht Uijttewaal een café, dat werd gebruikt als onderkomen voor scheepsjagers, die hun schepen van Amsterdam naar Gouda brachten, getrokken door een paard. Het café dat nu is afgebroken is ook door een Uijttewaal gebouwd en wel in 1907. Het nieuwe café is van binnen keurig ingericht en is nog iets groter dan het vroegere café van Hans Bos. Het aannemers bedrijf D.C. van Kints heeft het gebouwd.

Bron: de Dorpshuisstem , jaargang 2; datum 10-10-1962

een bijdrage van: Ardie van Kessel-de Niet

Uit de Vosholkroniek 2000 – 4de kwartaal – Orgaan van de Cultuurhistorische Vereniging Ter Aar

Levensverhaal van C.Valk, smid in Aardam

Wij spraken (in 1962) met de heer C. Valk, de smid in Aardam.

Het leven zoals dat door een ieder van ons beleefd wordt is altijd het na vertellen waard. Alleen wordt er niet altijd over gesproken. Toch moeten wij niet vergeten dat het leven van een ander ons tot lening

kan zijn. Wij spraken met de dhr. C. Valk, iemand die beslist niet mislukt is in zijn leven, maar wel veel moeilijkheden in zijn leven heeft moeten overwinnen (net als wij allemaal), alvorens hij aan een rustperiode kon beginnen. In 1919 werkte dhr. C. Valk bij fa. Boot in Alphen a/d Rijn, althans hij had daar gewerkt voor hij zijn dienstplicht ging vervullen. In 1919 dan, na zijn diensttijd, kon hij er ook weer terecht. Maar dan als tijdschrijver, iets wat hem beslist niet aanstond. Daarom nam hij het besluit om zelf een bedrijf te beginnen. Na zijn diensttijd ontving hij f 150,- als kleding vergoeding en dit was het begin kapitaal van zijn bedrijf, gesticht in een hoekje van de mandenmakerij van z'n vader die woonde in het huisje waar nu de familie Griemink woont aan de Westkanaalweg. Spoedig bleek al dat deze ruimte te klein was. Zijn vader zei dan ook, je neemt mijn hele werkplaats in beslag, je moet ergens anders wat op zoeken. Er is toen een soort warande aan het huis gebouwd, en daarvoor kocht dhr. C. Valk een aambeeld, veld-, smid- en gereedschap. De smederij was ingericht. Later toen dhr. C. Valk trouwplannen kreeg en al enige jaren aan de uitbreiding van zijn zaak had gewerkt, adviseerde zijn vader hem ergens anders zijn bedrijf voort te zetten. Dit was echter makkelijker gezegd dan gedaan, een goede raad was duur.

Maar Hein van Vliet had toen een winkeltje te koop tussen dhr. Lüling en dominee. Heemskerk. Na veel beraadslagen werd het huisje gekocht. Dat zoiets financiële problemen met zich mee bracht is te begrijpen, want er moest ook nog een smederij aangebouwd worden. Problemen, maar een vertrouwd en bevriend iemand adviseerde: doe het maar; het komt wel terecht, jullie zijn nog jong. Zo is het dan ook gegaan.

De smederij werd gebouwd en al spoedig zou men het huisje kunnen betrekken als de bewoner dhr. Van Vliet er teminste uit was. Zolang zijn ze toen maar boven de smederij gaan wonen, en toen enige tijd later het huisje betrokken kon worden was het ideaal bereikt. In die periode werd ook de eerste elektrische stroom in Ter Aar aangelegd en enige monteurs van elders, die toch veel in de smederij moesten zijn kwamen bij C.Valk in de kost.

Het oude raadhuis van Ter Aar

Van hen heeft hij ook zo het een ander op gestoken. De zaak begon lekker te lopen, vooral toen in Ter Aar kassenbouw enige opgang begon te maken. Hiervan heeft hij ook van geprofiteerd. Hij maakte onder andere een mechaniek om de luchtramen tegelijk te openen. Ook met het andere werk ging het prima; zo heeft hij in 1927 de klapburg gemaakt die ongeveer 30 jaar voor de melkfabriek heeft gelegen. Geregeld waren er 3 of 4 mensen bij hem in dienst dus we kunnen wel zeggen een flink bedrijf. Maar door ziekte heeft hij toch veel moeilijkheden onder vonden. Er deed zich nog een grote moeilijkheid voor.

Op een zekere dag, in 1929, kwam mijnheer Wiersema, ambtenaar van de provincie binnen

stappen met de mededeling dat er een nieuwe weg gemaakt zou worden van Alphen naar Ter Aar; die weg zou uitgerekend door hun huisje lopen, waardoor het gehele bedrijf zou moeten verdwijnen; maar . . . .hij zou schadeloos gesteld worden. Nou, zei C. Valk, wat mijn huisje betreft wordt ik er niet slechter op, maar van de smederij is het zonde, die is pas nieuw! Maar de boel werd getaxeerd en na wat heen en weer gepraat is het spul verkocht. Maar C.Valk moest het zelf slopen, en het materiaal kon zo veel mogelijk gebruikt worden voor nieuwbouw. En zo is het allemaal gegaan.

Een nieuwe smederij met woonhuis werd gebouwd wat allemaal nog niet zo eenvoudig was. Eerst kwam de vraag waar moet het komen. En vooruitziende kwam de gedachte in hem op om in het centrum te blijven, met de aanleg van de nieuwe weg ontstond ook de mogelijkheid dat een eventuele uitbreiding hier zou ontstaan. En waarom zou hij dan niet de eerste zijn! Dhr. C. Valk heeft goed gezien alleen heeft het nog heel lang geduurd (wel 15 jaar) voor dat de weg in gebruik werd gesteld en toen nog enkele jaren eerder de eerste huizen werden gebouwd in de Pr. Irenestraat.

Dominee Heemskerk heeft in onze tijd ook zijn huis laten bouwen ('huize altijd iets') en heeft tijdens de bouw nog in het oude huis van C. Valk gewoond. Achter de eerste smederij heeft een boerderijtje gestaan, een zogenaamd 'Ka-Barg'; dat is een huisje met daarbovenop als dak, een hooiberg. Hierin woonde de heer Klaas Snaterse. Ook stonden hier schuren van fa. Heemskerk. Wat er in en na de oorlog is gebeurd? Ach, in de oorlog was er veel materiaal- en voedselgebrek, waren er onderduikers, wonderkacheltjes, broodkistjes; dat weten we allemaal nog wel. Winst werd er niet gemaakt en in zwarte handel deed dhr. C. Valk niet mee. Nu wordt het bedrijf voortgezet door Louis Hoogervorst. Inmiddels wensen wij dhr. C. Valk een goede tijd toe.

Bron: de Dorpshuisstem , jaargang 2 no. 8; datum 28-02-1962.

Een bijdrage van: John Bosman, gepubliceerd in de Voshol Kroniek 2000 – 3^e kwartaal.

Dit artikel werd aan mij opgestuurd door Leonard van Kessel uit Ter Aar, die ik hiermede wil bedanken voor zijn vriendelijke medewerking.

Geschiedenis van de korenmolen "De Vlinder" in Ter Aar

De Ter Aarse sporthal, gelegen aan de westkant van de Aar, heeft de naam “De Vlinder”. De naam is afkomstig van de korenmolen, die tegenover de sporthal aan de oostkant van de Aar stond, eeuwenlang het dorpsbeeld heeft bepaald. Nadat de molen al in de jaren twintig van de vorige eeuw van wieken en kap werd ontdaan, volgde algehele afbraak enkele jaren nadat de gemeente Ter Aar in 1978 eigenaar van de molen werd.

Het stichtingsjaar van de korenmolen van Ter Aar is niet bekend. Wel is zeker dat de molen aan het begin van de zeventiende eeuw al bestond, omdat de molen voorkomt op de kaart van Floris Balthasars, die in 1615 verscheen. De molen stond aan de Aar, onder Korteraar. De eerste vermelding in de archieven dateert van 1674. Gerrit Gerritsz Oudewater wordt dan in het kohier van het familiegeld aangeduid als molenaar. Vijf jaar later noemt het kohier van de verponding hem als eigenaar van de korenmolen. Gerrit had in Ter Aar niet alleen de korenmolen in eigendom. Hij bezat verschillende percelen land en bovendien een aantal huizen. Hij werd in het kohier op het gemaal van 1680 aangeslagen in de categorie “kapitalisten” en behoorde dus financieel gezien tot de bovenlaag van Ter Aar. In 1711 werden de onroerende goederen uit zijn boedel verkocht. De molen werd eigendom van Joost Vasse van Ardenne, die in Ouderkerk aan den IJssel woonde. Gelijk met de molen kocht hij de daarbij behorende gereedschappen, een huis en erf en een korenschuur. Van Ardenne betaalde hiervoor 4.500 gulden. Bovendien moest hij jaarlijks vier gulden en tien stuivers aan de Grafelijkheid betalen voor windrecht. Van Ardenne was zelf geen molenaar op de korenmolen. De molen werd in de jaren dertig van de achttiende eeuw bemalen door Carel van Erpekum. Van Ardenne’s schoonzoon Jan van Erpekum kocht de helft van de molen in 1734 uit de nalatenschap van zijn schoonouders. De andere helft zal hij in bezit gekregen hebben door vererving uit dezelfde nalatenschap. Jan van Erpekum verkocht in 1741 de korenmolen voor 5.000 gulden aan de in Bleiswijk wonende Alida van der Put, echtgenote van Pieter Lomajjer. Bovendien kocht zij van Jan en Carel van Erpekum voor 1.000 gulden het naast de molen gelegen huis, erf en zomerhuis. De nieuwe eigenares verhuurde de molen aan de in Ter Aar wonende korenmolenaar Pieter van Wijk. Hij huurde de molen vier jaar lang voor 200 gulden per jaar. De molen zal wellicht in minder goede staat zijn geweest bij aanvang van de huur. De verhuurders moesten namelijk zorgdragen voor reparatie van de vloer en de beglazing. Bovendien werd het dak van de molen dichtgemaakt op hun kosten. Kort voor de afloop van de huurperiode met Van Wijk, verkocht Alida van der Put de molen. De nieuwe eigenaar werd Simon van der Seijde, die de molen zelf bemaalde. Samen met het huis, erf en zomerhuis bedroeg de koopsom 6.530 gulden en 10 stuivers. In 1750 verkocht Van der Seijde de molen met het huis en zomerhuis voor 3.150 gulden aan de in Boskoop wonende Egbert van der Horn, die voor de aankoop een lening van 1.500 gulden afsloot bij Alida van der Put. Egberts zoon Jacob van der Horn werd de nieuwe molenaar. Een jaar later, juli 1751, kreeg Jacob de molen met huis en zomerhuis in eigendom door de overname van de schuld die zijn vader bij Alida van der Put had en inmiddels nog 1.400 gulden bedroeg. In dezelfde maand trouwde hij met Marijtje Stierman. Na het overlijden van Jacob, in maart 1766, verkocht zijn weduwe de korenmolen met toebehoren, waaronder vier billen, een huis, erf en zomerhuis aan Gerrit IJdo. Gerrit betaalde hiervoor 5.500 gulden door middel van een schuldbrief. In 1787 schonk Gerrit de molen met aanhoren, huis, erf en zomerhuis, aan zijn zoon Hendrik die daarbij de schuldbrief, waarop nog niets was afgelost, voor zijn rekening nam. Hendrik IJdoo verkocht in 1792 de molen met huis, erf, zomerhuis en schuur, samen met een perceel land in de Middelpolder voor 14.000 gulden aan de Aarlanderveense veenman Leendert van Leeuwen. Leendert kocht de molen om zijn dochter Marijtje en zijn aanstaande schoonzoon Petrus Francois van den Steen aan een broodwinning te helpen. Een dag na het transport van de molen gingen zij in ondertrouw. Petrus

werd de nieuwe korenmolenaar. Toen de nalatenschap van Leendert van Leeuwen in 1808 werd verdeeld, werden Petrus en Marijtje eigenaar van de korenmolen. In 1845 verkochten zij de molen met huis, schuur en erf voor 8.000 gulden aan Leendert Vermaas, die niet lang plezier van de molen had. In de vroege ochtend van 13 december 1846 brandde de molen af. Alleen de molenromp overleefde de brand. De molen werd in 1847 herbouwd.

De nieuw opgebouwde molen werd in 1853 voor 9.000 gulden door Leendert Vermaas verkocht aan de Hazerswoudse korenmolenaar Cornelis Bartholomeus Braat. Tien jaar later, in mei 1863, verkocht Braat de molen voor dezelfde prijs aan de Ter Aarse grutter Gerrit Baas. De molen werd toen aangeduid als koren- en pelmolen en droeg de naam “de Vlinder”. Braat moest beloven dat hij zich in de omtrek van twee uur, te rekenen van de Aardam, niet meer als korenmolenaar zou vestigen. De korenmolen bleef tot 1923 eigendom van de familie Baas. Arie Baas verkocht de molen in dat jaar aan de Ter Aarse koopman Hendrikus Georgius Vis. Hij ontdeed de molen in 1927 van kap, wieken en stelling. De maalderij was toen al voorzien van een petroleummoter. In 1963 volgde verkoop van de molenromp aan de expediteur Gerrit Heijns. De laatste eigenaar was de gemeente Ter Aar, die de molenromp in 1978 kocht en deze enkele jaren daarna liet afbreken.

Bronnen:

- SARM; Rechterlijk archief Ter Aar; Notarieel Archief tot 1843 Ter Aar; Notarieel Archief 1843-1895 Oudshoorn en Aarlanderveen; Gemeentearchief Ter Aar tot 1930; idem vanaf 1930. Kadastrale registratie Ter Aar.
- Deze International Kroon Times is tot stand gekomen door de vriendelijke medewerking van de heer Leonard van Kessel uit Ter Aar en opgedragen aan zijn echtgenote Ardie van Kessel–de Niet (1952-2006).

Leonard van Kessel is bestuurslid van HCC!Genealogie en Docent Genealogie aan de Volksuniversiteit van Alphen a/d Rijn. Website: <http://genealogie.hcc.nl/drupal>